

Romersk keiser gravd opp fra det ukjente

av Vidar Kristensen

Kopi av artikkel i NNF-nytt nr.2-2008, side 11-13

I 2003 ble en ukjent romersk keiser hentet opp fra jorda i Oxfordshire. Han lå i en krukke med 5000 mynter fra perioden 250–275 e. Kr. Sannsynligvis har keiser Domitianus regjert noen få dager i året 271 e. Kr. Nå kan han betraktes i en glassmonter på Ashmolean Museum.

Før 2003 var vært kjent én eneste mynt fra keiser Domitianus. Den ble funnet ved Cleóns i Loire-dalen i året 1900, og det har siden vært strid om ektheten. Flere har ment at den var laget av noen som ville dikte opp en ukjent keiser.

Myntfunnet i Oxfordshire etterlater ingen tvil om ektheten av den nye Domitianus-mynten. Omstendighetene rundt funnet er uomtvistelige. Det har eksistert en mann som har gjort krav på keiserverdighet, og navnet hans var Domitianus. Så la oss ta for oss både myntfunnet og det vi kan vite om den ukjente keiseren.

Myntfunnet

I april 2003 gikk Brian Malin og søkte med metalldetektor på noen jorder nær Chalgrove, mindre enn 15 kilometer fra selve Oxford. Da han fikk utslag på detektoren, gravde han fram en krukke som inneholdt en mengde mynter. Brian Malin beskrives som en mann som lenge hadde hatt et vennsforhold til Heberden Coin Room i Ashmolean Museum i Oxford, en av verdens betydeligste mynt- og medaljesamlinger med mer enn 300 000 objekter. Malin lot umiddelbart folk derfra ta hånd om funnet og registrere det.

Dr. Chris Howgego er sjef for myntsamlingen i Ashmolean Museum. Han sier: ”Brian Malin fortjener mye ros for at han ikke engang rotet rundt i krukken, men overlot den til museet slik den ble funnet. Ikke én gang spurte han om verdien. Det eneste han spurte om var: ’Hvor viktig kan dette funnet være og hva kan vi lære av det?’”

Krukken inneholdt ca 5000 antoninianer – med svært lavt sølvinnhold. De representerte en rekke keisere, alle fra perioden 250–275 e. Kr.. I denne mengden av mynter ble den ene Domitianus-mynten funnet.

Det vakte oppsikt da funnet ble bekjentgjort i februar 2004. *The Times* brakte saken på førsteside 25. februar med overskriften: ”Er dette Britannias ukjente keiser?”



Figur 1
Mynten som ble funnet i nærheten av Oxford, er av god kvalitet, med fullt lesbare omskrifter. Domitianus er avbildet på aversens, Concordia på reversen.

Mynten

Keiserportrettet på aversens skiller seg ikke mye fra andre keiserportretter i den aktuelle perioden (figur 1). Mannen har krøllete skjegg, i likhet med for eksempel keiserne Postumus og Victorinus. Aversens har følgende omskrift: IMP C DOMITIANVS P F AVG (IMPERATOR CAESAR DOMITIANUS PIVS FELIX AVGVSTVS). Reversen har bilde av Concordia som står med offerskål og overflødigshorn. Omskriften er: CONCORDIA MILITUM. Mynten måler 20 mm i diameter.

Motiv og omskrift på begge sider av mynten er identisk med motiv og omskrift på mynten som ble funnet i 1900.

Mannen

Hvem var denne mannen? Det finnes ingen skriftlige kilder som dokumenterer at det har vært en keiser med navnet Domitianus. De to myntene som ble funnet i henholdsvis 1900 og 2003 er den eneste tilgjengelige dokumentasjonen for en slik keiser.

Det er imidlertid to skriftlige kilder som forteller om en hærfører som het Domitianus. Den ene er *Historia Nova* av den bysantiske historikeren Zosimus, som skrev dette verket på keiser Anastatius I's tid (491–518 e. Kr.). Den andre kilden er *Historia Augusta*, som er en moderne betegnelse på en samling keiserbiografier fra Hadrian til Carinus (117–285 e. Kr.), skrevet av seks ulike forfattere. I dette verket inngår en bok av historikeren Trebellius Pollio med tittelen *Tretti tyranner*. Der skildrer han kampen mellom en rekke tronpretendenter – for ikke å si tronrøvere.

Han forteller hvordan Macrianus (en av Valerian I's generaler) ble gjort til keiser sammen med sine sønner Macrianus og Quietus etter at Valerian var tatt til fange av perserne i år 260. Macrianus startet straks jakten på Valerians sønn Gallienus, som var gjort til farens medkeiser i år 254, og som styrte de vestlige provinsene mens faren tok seg av de østlige. Også en som het Aureolus gjorde krav på keisermakten etter at Valerian var tatt til fange.

Det står videre om Macrianus i *Historia Augusta*: ”Mens han var underveis med 45 000 soldater, møtte han Aureolus i Illyria [nåværende Albania og Kosovo] ved grensen til Trakia. Der ble han slått, og hans sønn ble drept sammen med ham. 30 000 av hans menn overgav seg til Aureolus. Det var i sannhet Domitianus som vant denne seieren, den modigste og mest aktive av alle Aureolus' hærførere. Han hevdet at han nedstammet fra keiser Domitian og Domitilla.” Slektsforholdet er åpenbart noe biografiforfatterne har diktet opp for å gi tyngde til hans person. Domitilla var Domitians niese, hans kone var Domitia Longina.

Siden ingen annen hærfører med navnet Domitianus er kjent, må vi anta at det var denne hærføreren til Aureolus som noen år seinere gjorde krav på keisermakten. Da befant han seg i den vestlige delen av riket.

Det galliske riket

I år 259 gikk en stor del av Vest-Romerriket tapt for den romerske sentralmakten for en periode på 15 år. Postumus, som var romersk kommandant over legionene ved Rhinen, tok makten over Gallia og Britannia og opprettet det som kalles *Det galliske keiserriket*. Følgende keisere regjerte i denne løsrevne delen av Romerriket:

Postumus (259-268 e. Kr.)

Laelianus (268 e. Kr.)

Marius (268 e. Kr.)

Victorinus (268–270 e. Kr.)

Tetricus I (270–273 e. Kr.)

Tetricus II (270–273 e. Kr.)

Det var i denne delen av Romerriket at hærføreren Domitianus opphøyde seg selv til keiser. Historikere som har arbeidet med dette de siste årene, mener det må ha vært i år 271. For Domitianus har antakelig gjort mer enn å utfordre far og sønn Tetricus om makten. Han har ønsket å få makt over hele Romerriket. *Historia Nova* (Zosimus I.49.2) forteller at keiser Aurelian (270–271 e. Kr.) lot Domitianus bøte med livet som straff for forræderi. Denne informasjonen gjør det nødvendig å plassere tronrøveriet til etter år 270.

Sannsynligvis har regjeringstiden til Domitian bare vart noen få dager. Men de få dagene var nok til at noen mynter med hans portrett og navn rakk å bli slått. Én av dem havnet altså i en krukke som ble gravd ned i Oxfordshire (figur 2).

På utstilling

Domitianus-mynten er nå utstilt i en glassmonter i Ashmolean Museum (figur 3). Der står den på et lite plaststativ foran krukken den ble funnet i – og en god slump av myntene den ble funnet sammen med. Siden store deler av museet for tiden er stengt på grunn av utvidelse og modernisering, er også Heberden Coin Room stengt. Men Domitianus-mynten har fått plass i en spesialutstilling av kostbare skatter. Der har undertegnede hilst på keiseren.



Figur 2

I en glassmonter i Ashmolean Museum står krukken som ble funnet i 2003, sammen med mange av myntene fra funnet. Domitianus-mynten i forgrunnen til høyre.



Figur 3

Domitianus-mynten har fått plass i en spesialutstilling av kostbare skatter. Den står den på et lite plaststativ foran krukken den ble funnet i.